

HIJOMA VA GIRUDOTERAPIYA MUOLAJASI ORQALI DAVOLASH*Tashov Umidjon Qobil og'li**Buxoro viloyati Buxoro tumani Abu Ali ibn Sino nomidagi**Buxoro Davlat tibbiyot instituti**4- bosqich talabasi*

Annotatsiya: Girudoterapiya (lot. hirūdō — «zuluk» va qad. yun. θεραπεία — «davolash») — ma'lum kasalliklarni dorivor zuluklar (*Hirudo medicinalis*) yordamida davolash usuli. Fizioterapevtik muolaja, muqobil tibbiyotga oid sanaladi. Bunday zuluklar ushbu kichik sinf chuvchalchanglariga oid yagona tur hisoblanadi, qolganlari shifobaxsh ta'sir ko'rsatmaydi. Ushbu maqolada shu va girudoterapiya muolajasi masalalari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: hijoma, qon olish, girudoterapiya, tashxis, davolash, metod.

KIRISH

Arab tilida "hijoma" so'zi «al-hajm» o'zagidan kelib chiqqan bo'lib, u «so'rib olish» degan ma'noni anglatadi. Hijoma, ya'ni qon oldirish qadimdan kasalliklarni davolashda asosiy vositalardan biri hisoblangan. Qon inson organizmining eng muhim elementlaridan biri. U to'qimalarga kislorod yetkazishda va moddalar almashinuvda faol ishtirok etadi. Biroq har kim ham organizmdagi qon bir joyda turib qolishini, vena, arteriya tomirlarida qonning ma'lum bir qismigina oqishini bilmaydi. Kishi harakatsiz holatida qon «қарий boshlaydi», o'zining sifatini yo'qotadi, qolaversa, noto'g'ri ovqatlanish, havoning ifloslanishi, stresslar natijasida barcha yomon moddalarni o'ziga shimib oladi. Hijoma ana shu «chiqit»lardan qutulishda yordam beradi. Qon oldirish quyidagi xastaliklarda tavsiya etiladi: prostatit, bo'yin va yelkadagi og'riqlar, jinsiy zaiflik, qon bosimi oshishi, immunitet susayishi, bavoil, bosh og'rig'i, bepustlik, sil, yurak xastaliklari, qandli diabet, kamqonlik, revmatizm, ko'z nuri xiralashishi, glaukoma, gaymorit va boshqalar. Qon oldirilgach, organizm yangi qon ishlab chiqaradi. Bu esa kishi salomatligini yaxshilab, ko'pgina kasalliklarni davolashra ko'mak beradi. Qon olishning bir necha usullari bor. Masalan, qortiq qo'yish, nashtar urish, igna (shprits) yordamida olish, zuluk solish va hokazo. Bular ichida eng foydalisi zuluk solishdir. Zulukni qariyb uch ming yildan beri tabiblar turli kasalliklarga davolash sifatida ishlatib kelishmoqda. Abu Ali ibn Sino ham zuluk bilan davolashra alohida e'tibor qilib, o'zining «Tib qonunlari» kitobida zuluk soldirishning afzalliklari, tartib-qoidalari haqida batafsil ma'lumot bergan. Zulukning 270 ta tishi bor va u tishlari ostidagi girudin moddasini inson tanasiga yuborish orqali qonni suyultiradi, kislorod bilan to'yintiradi, yurakning kislorodga bo'lgan ehtiyojini qondiradi. Natijada, tanadagi limfa bezlari quvvati oshadi va immunitet kuchayadi. Girudoterapiya tarixi

ikki ming yildan ko'proq vaqtni o'z ichiga oladi. Qadimgi Yunoniston, Hindiston, Misr, Xitoyda zuluklar bilan davolash mashhur bo'lgan. Afsonaga ko'ra, bepushtlikdan aziyat chekkan qirolicha Kleopatra zuluklarning ta'siri tufayli Yuliy Sezardan homilador bo'la olgan. Shundan so'ng, hatto Misr fir'avnlari qabri devorlarida zuluklar tasvirlari paydo bo'la boshlagan.

O'rta asrlarda girudoterapiya semizlikka qarshi yordam berishi aniqlangan. O'sha vaqtlarda ko'p mamlakatlarda ortiqcha vazn muammosi deyarli eng muhim muammolardan biri bo'lgan. Qazish ishlari davomida eski kutubxonalar materiallarida topilgan qo'lyozmalarda qayd etilishicha, shifokorlar zuluklar bilan davolash natijasida ajoyib natijalarga erishishgan: odamlar 10 kg gacha vazn tashlashgan va salomatliklari yaxshilanganini ta'kidlashgan.

ADABIYOTLAR SHARHI

Zuluklar yordamida yurak muammolari, bosh aylanishi, nafas qisilishi, bepushtlik davolangan. Girudoterapiya shu qadar mashhur ediki, Uyg'onish davri ustalari, masalan, Bottichelli, hatto o'z san'at asarlarida buni aks ettirishgan.

Girudoterapiya muolajasi XVIII asr oxiri — XIX asr boshlarida keng mashhurlikka erishgan. Bu usul deyarli barcha kasalliklarni davolash uchun ishlatilgan. Ushbu davrda zuluklar sanoat miqyosida yetishtirilib, mamlakatlar o'rtasida eksport qilingan ham. Hatto Pirogov girudoterapiyani davolashning eng kuchli usuli deb hisoblagan. Zuluklar barcha dorixonalarda sotilgan.

Biroq, bu vaqtgacha shifokorlar zulukning asosiy «kuchi» — qon chiqarish ta'siri deya hisoblashgan. Va faqat XX asrning 90-yillarida olimlar nafaqat qon chiqarish terapevtik ta'sir berishini isbotladilar. Asosiy shifobaxsh omil — bu zuluk so'lagi, unda 15 dan ortiq noyob xususiyatlarga ega bioaktiv moddalar mavjud. Qizig'i shundaki, hozirgacha olimlar bunday moddani sintez qila olishmagan, garchi Angliya, Isroil va AQShda tadqiqotlar olib borish va uni yaratish ustida yuzlab million dollar mablag' ajratilgan bo'lsa ham. Genetik muhandislik texnologiyalari ham yordam bermagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Dunyoning barcha mamlakatlarida girudoterapiya ko'plab kasalliklarni davolash va oldini olish uchun ishlatiladi va ushbu usulning asosiy ustunligi asoratlarsiz umumiy tiklanishdir.

Dorivor zulukning shifobaxsh ta'siri uning so'lagiga asoslangan — unda bioaktiv moddalar mavjud. Asosiy tarkibiy qism — bu girudin, u qon ivishini oldini oladi va qon tromblarini rezorbsiya jarayonini rag'batlantiradi. Girudin va so'lakning boshqa bioaktiv tarkibiy qismlari bakteritsid (patogen mikroblarni o'ldiradi), shuningdek bakteriostatik (bakteriyalar ko'payishi va rivojlanishini oldini oladi)

ta'siriga ega. Ushbu moddani aniqlash davomida olib borilgan izlanishlar tibbiyotda antikoagulyantlarni qo'llay boshlash amaliyotiga asos solgan ^[manba].

Zuluklarning so'lagi tarkibida gialuronidaza fermenti mavjud bo'lib, u faol moddalarni organizmning to'qimalariga chuqur kirib borishiga imkon beradi — 10 sm`gacha. Shuningdek, bu ferment biriktiruvchi to'qimalarni parchalaydi, shu sababli chandiqlarning so'rilib ketishini kuchaytiradi.

Ushbu terapiya usuli foydalanish uchun ko'plab ko'rsatmalarga ega, ular orasida quyidagi kasalliklar mavjud:

- Yurak-tomir tizimi kasalliklari;
- Oshqozon-ichak trakti kasalliklari;
- O'pka kasalliklari;
- Qalqonsimon bez kasalliklari;
- Siydik-tanosil tizimi kasalliklari;
- Teri kasalliklari (shuningdek kosmetik nuqsonlar);
- Markaziy va periferik asab tizimi kasalliklari;
- Revmatologik kasalliklar;
- LOR kasalliklar;
- Mushak-skelet tizimi kasalliklari;
- Infektsion kasalliklar;
- Turli jarohatlar;
- Ko'z kasalliklari.

Bu holatda ayrim qarshi ko'rsatmalar ham uchrashi mumkin.

Muolaja quyidagi holatlarda o'tkazilishi mutlaq qarshi ko'rsatiladi:

- Trombotsitopeniya;
- Onkologiya;
- Gemofiliya;
- Uzoq muddatli va og'ir qon ketishlar;
- Qon ivishining buzilishi;
- Zuluklarning so'lagi tarkibiy qismlariga nisbatan intolerantlik.

Nisbiy qarshi ko'rsatmalar (bu holda muolaja o'tkazilishi mumkin, ammo asoratlar xavfi yuqori bo'ladi):

- Gipotoniya;
- Ayollarda anemiya va hayz ko'rish;
- 10 yoshgacha bolalar;
- Ba'zi ruhiy kasalliklar;
- Surunkali kasalliklarning xuruj olishi;
- Homiladorlik;
- Sabablari hali aniq bo'lmagan kasalliklar.

Girudoterapiyaning mohiyati tanaga dorivor zuluklarni qo'yishdan iborat. Bitta muolaja davomiyligi 40-60 daqiqani tashkil etadi, bunda o'rtacha 6-10 ta zuluk ishlatiladi. Ularning har biri 5 ml'dan 15 ml'gacha qon so'rib olishi mumkin. O'rtacha davolanish kursi 7-14 kunlik tanaffus bilan 10 seansdan iborat bo'ladi.

O'tkazilish tartibi:

- Teri spirt bilan artiladi. Boshqa antiseptik ishlatilmaydi, chunki zuluklar hidga juda sezgir bo'lishadi;
- Zuluklarni joylashtiriladi. Ularning tishlov chuqurligi sayoz — 2 mm gacha. So'lak tarkibida og'riq qoldiruvchi ferment mavjud, shuning uchun bunda deyarli noqulaylik sezilmaydi;
- Muolaja paytida zuluklar asta-sekin bemorning qoniga so'lak tarkibidagi bioaktiv moddalarni ajrata boshlaydi. Ta'sir zonasida ushbu moddalarning 70-80 foizigacha kasal a'zoga «kirib boradi». Shundan so'ng zuluk qonni so'rib olishni boshlaydi;
- Jarayondan so'ng, zuluk olinib, tishlovi joyiga steril salftkaler qo'llaniladi.

Aksariyat hollarda zuluklar yetarlicha qon so'rgach, o'zlari tushib ketgunlaricha qo'yiladi. Zulukni muddatidan oldin tanadan olish uchun uning oldingi so'rgichiga spirt yoki yodga yengil botirilgan paxta qo'yish yetarli bo'ladi, shunda ular darhol tushib ketadi. Shuningdek bu maqsadda uning ustiga tuz sepish, sirka kislotasi yoki boshqa o'tkir hidli moddani unga yaqin keltirish mumkin. Agar zuluk qon so'rishni to'xtatmasa, uning old so'rgichini skalpel yordamida ko'tarib, uning ostiga havo kiritish kerak. Zulukni kesib tashlash befoyda, bunda u qon so'rishni davom ettiraveradi. Qo'llanilgach, zuluklar odatda yo'q qilinadi, ularni qayta ishlatishga yo'l qo'yilmaydi.

Zuluk bilan davolashning foydalari:

- Tromb hosil bo'lishi xavfi kamayishi;
- To'qimalarda va organlarda qon aylanishini tiklanishi;
- Bakteritsid va yallig'lanishga qarshi ta'sir;
- To'qimalarni ozuqa moddalari va kislrorod bilan yaxshiroq ta'minlanishini;
- Tishlash joyida va butun tanaga og'riq qoldiruvchi ta'siri;
- Modda almashinuvini me'yorlashishi.

Zuluklar keltirib chiqarishi mumkin bo'lgan zarar ularning oziqlanishi va o'ziga xos tuzilishiga bog'liq, shuning uchun quyidagi muammolar ehtimoli mavjud:

- Faol moddalar terining ta'sirlanishini chaqirishi;
- Zulukning so'lagida qonni suyuqlashtiradigan fermentlar tufayli jarohat joyidan bir muddat qon ketishi;

- Zulukning oshqozon-ichak traktida «kasal» qonni so'rishda uni infeksiyadan himoya qiladigan bakteriya mavjud. Bu odamlarda zaharlanish, oshqozon-ichak trakti muammolari, shilliq qavatlar kasalliklarini keltirib chiqarishi mumkin.

ADABIYOTLAR RO`YXATI

1. www.ziyonet.uz
2. www.med.ru
3. www.uzlib.uz
4. [www. https://med360.uz/salomatlik/zuluk-bilan-davolash](https://med360.uz/salomatlik/zuluk-bilan-davolash)